

TOPLUMDA ÇEVRE DUYARLILIĞININ DEĞERLENDİRİLMESİ - BİR LİTERATÜR TARAMASI

EVALUATION OF ENVIRONMENTAL AWARENESS IN SOCIETY - A LITERATURE REVIEW

* Hava AYDEMİR¹, Ayla UYSAL¹

*e-mail: havaavdemir@gmail.com

¹ Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Çevre Mühendisliği Anabilim Dalı,
Isparta, Türkiye

ÖZET

Son yıllarda küreselleşme ve hızlı kentleşme gibi unsurlara paralel olarak doğanın tahrip edildiği, özellikle gelişmiş ülkelerde ciddi çevre sorunlarının geldiği görülmektedir. Yapılan çalışmalarda yaygın olarak görülen çevre sorunlarının başında hava kirliliği, su kirliliği, toprak kirliliği, küresel ısınma, görüntü kirliliği, gürültü kirliliği ve radyoaktif kirlenmenin geldiği görülmektedir. İnsan yaşamının sağlıklı bir şekilde sürdürülmesi için doğal çevrenin korunması önemli bir konudur. Bu nedenle çevre sorunlarının artması toplumları birçok açıdan olumsuz yönde etkilemekte ve insan sağlığını tehdit etmektedir. Son yıllarda birçok toplumda çevre sorunlarına karşı duyarlılığın arttığı ve çevre sorunları ile mücadeleye yönelik hareketlerin geliştiği göze çarpmaktadır. Toplumda çevre duyarlılığının daha fazla gelişmesi için öncelikli olarak insanların çevre duyarlılıklarının değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda yapılan bu çalışmada toplumda çevre duyarlılığının değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Araştırma kapsamında konuyla ilgili olarak geçmiş yıllarda yapılan araştırma sonuçları incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre toplumda özellikle eğitim seviyesinin artmasına bağlı olarak çevre duyarlılığının da geliştiği tespit edilmiştir.

Keywords: Çevre, çevre sorunları, çevre duyarlılığı

JEL KODU: Q53

ABSTRACT

In recent years, it has been observed that nature has been destroyed in parallel with factors such as globalization and rapid urbanization, and serious environmental problems have arisen, particularly in developed countries. In the studies, it is seen that air pollution, water pollution, soil pollution, global warming, visual pollution, noise pollution and radioactive pollution are the most common environmental problems. The protection of the natural environment is an important issue for the healthy continuation of human life. Therefore, the increase in environmental problems affects societies negatively in a lot of ways and threatens human health. Of late years, it has been observed that sensitivity towards environmental problems has increased and movements to struggle environmental problems have developed in many societies. For the further development of environmental awareness in the society, it is necessary to evaluate the environmental sensitivity of people initially. In this context, it is aimed to evaluate the environmental awareness in the society in this study. Within the scope of the research, the results of the research conducted in the past years on the subject were examined. According to the obtained results, it has been determined that environmental awareness has developed in the society, especially due to the increase in the level of education.

Anahtar Kelimeler: Environment, environmental problems, environmental awareness

JEL CODE: Q53

GİRİŞ

Yaşadığımız yüzyılda hızlı kentleşme ile birlikte birçok problemin oluştuğu görülmektedir. Söz konusu sorunlar arasında çevre sorunlarının ilk sırada yer aldığı bilinmektedir. Çevre sorunlarının kentlerde hava kirliliği, su kirliliği, gürültü kirliliği, görünüm kirliliği, su tarım alanları ve orman alanlarının konut ya da sanayi için işgal edilmesi şeklinde açıklanmaktadır. Plansız konut ve sanayi tesislerinin yapımı sonucunda tarım alanlarının azaldığı görülmektedir. Sanayi atıklarının deniz ve akarsuları kirletmesi bunun sonucunda da deniz canlılarında kimyasalların birikmesi ile insanların sağlığının tehlikeye atıldığı belirtilmektedir (Erdoğan, 2016). Bu kapsamda dünya çapında asla tükenmeyeceği düşünülen doğal kaynakların sanayi devrimi ile birlikte ortaya çıktığı görülen hızlı üretim ve tüketim evresinde aslında tükenmeye başladığı görülmektedir. Yetersiz olduğu düşünülen kaynakların da gelecekte tükenme olasılığı olması ve insanların hayatını önemli ölçüde tehdit etmesi nedeniyle insanların çevre sorunlarına ilişkin duyarlılaşmaya başladığı görülmektedir (Demir-Erbil & Babaoğlu, 2007).

Çevre sorunlarının giderek yaygınlaşmasında en büyük etkenlerden birinin insan faktörü olması, çevrede insan eliyle gerçekleşen hızlı bozulmaların olması, çevre bilincine sahip olan kişilerin sayısının artması, çevre problemlerine yönelik duyarlılığın artması ve söz konusu duyarlılığın çevre sorunlarının önemli oranda azalmasına destek olmasına katkı sağladığı belirtilmektedir. Çevre bilinci olan kişilerin niceliksel olarak atmasıyla birlikte bu kişilerin kazandığı bilgileri öncelikle kendi tutum ve davranışlarında göstermelerinin diğer insanlara örnek olacağı ve toplumda kabul edilmesinde katkısının olacağı bilinmektedir (Cansaran, 2014). Bu noktada toplumda çevre bilincinin oluşturulması ve çevre duyarlılığının geliştirilmesi önemli konular olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumda çevre duyarlılığının geliştirilmesi için öncelikli olarak insanlarda çevre duyarlılığının belirlenmesi ve çevre duyarlılığını etkileyen demografik unsurların analiz edilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda yapılan bu çalışmada insanlarda çevre duyarlılığının incelenmesi ve çevre duyarlılığını etkileyen değişkenlerin değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Çevre Kavramı ve Çevre Sorunları

Çevre, canlı-cansız bütün varlıkların birbiri ile etkileşimi şeklinde tanımlanmaktadır. Kişinin canlı ve cansız varlıkları kişisel ihtiyaçları için kullanma isteği ile çevreyi yeniden yorumlama ve değiştirme gayretinin olması gerek canlı-cansız varlıkları gerekse de kendisi için geri dönüşü olmayan sorunları ardı sıra getirdiği belirtilmektedir (Akbaş & Kırımlı, 2019). Çevre kavramının fiziksel, yapay ve doğal olmak üzere üç başlık altında incelendiği görülmektedir. Doğal çevrenin başta insan olmak üzere doğadaki canlı-cansız tüm varlıkların oluşturduğu doğal bir ortam olarak ifade edildiği belirtilmektedir (Yıldırım, 2019). Yapay çevrenin başlangıçta olmadığı ve zamanla canlıların oluşturmuş oldukları çevre olarak ifade edildiği görülmektedir (Ulusoy-Taş, 2016). Geleneksel psikolojide kullanılan haliyle fiziksel çevrenin ışık, ses, koku ve ısı gibi fiziksel dürtülerin ve bunların şekil, renk ya da yoğunluk seviyesi gibi özel fiziksel kavramlarla bir araya gelmesi şeklinde açıklanmaktadır (Çalışkan, 2015).

Çevreye yönelik olumsuz davranışlar çevre sorunlarına zemin hazırlamaktadır. Çevre problemlerinden kaynaklanan ekolojik dengedeki bozulmaların insan ve diğer canlıların hayatlarını devam ettirdikleri ortamları tehdit ettiği belirtilmektedir. İnsanların doğayı hesapsız bir şekilde dengesini zedeleyip giderek daha çok tüketmesi ve yaşanan gelişmelerden dolayı çevrenin zarar görmesine sebep olduğu görülmektedir. Sanayi devrimiyle dünya ekonomisinin büyümesine yönelik yapılan çalışmalar ile doğal kaynakların yanlış ve fazla

tüketilmesi sonucunda çevre sorunları oluşmaktadır. Bu durumun ekonomi ve çevre arasında dengesizlik oluşturduğu görülmektedir. Dünya nüfusu ve üretim faaliyetlerindeki artışın dünyanın geleceğini tehdit etmesinin yanında doğal kaynakların da azalmasına neden olduğu belirtilmektedir (Kaypak, 2013).

Çevre sorunlarının başında hava kirliliği gelmektedir. İnsanların sağlığını bozacak şekilde çevresel dengeler ve yapısının değişikliğe uğraması, kirletici maddelerin havada bulunması, hava kirliliği olarak ifade edilmektedir. Hem atmosferdeki hem de kapalı ortamlardaki hava kirliliğinin ortaya çıkardığı sağlık problemlerinin dünya çapında ölümcül sağlık sorunlarına, bunların başında da sigara kullanımı, metabolik ve beslenmeye dayalı risklerin dördüncü sırada yer aldığı belirtilmektedir (Zencirci & Işıklı, 2017). Hava kirliliği kadar yaygın olan diğer bir çevre sorunu su kirliliği olarak karşımıza çıkmaktadır. Son dönemlerde özellikle su kaynaklarının bilinçsizce tüketilmesi ve hızlı kentleşme sonucunda su kirliliğinin olduğu belirtilmektedir. Tanker kazaları, aşırı gübreleme, kimyasal faktörler ve temizlenmeyen evsel atıkların denizlere bırakılmasının su kirliliğini arttırdığı görülmektedir (Erten, 2004).

Günümüzde toprak kirliliğinin önemli bir çevre sorunu haline geldiği görülmektedir. Toprak kirliliğinin ana sebepleri, topraktaki yoğun metal seviyesi ve Ph değerlerindeki değişiklikler, sağlık problemlerine neden olabilecek kaynağın oluşturulması ve estetiğin bozulması şeklinde sıralandığı görülmektedir (Erten, 2004). Hızlı kentleşmeye bağlı olarak ortaya çıkan diğer bir çevre sorununun gürültü ve görüntü kirliliği olduğu görülmektedir. Bulunulan ortamdaki gürültü kirliliğinin iş fonksiyonunu, performansı ve hatta çalışanların sağlıklarını olumsuz olarak etkilediği bilinmektedir. Gürültü kirliliğinin hem şiddeti hem de sıklığının olumsuz birçok faktörün kaynağı olduğu belirtilmektedir (Soylu & Gökkuş, 2016; Bayramoğlu ve ark., 2014).

Günümüzde tüm dünyayı etkileyen diğer önemli bir çevre sorunu ise küresel ısınmadır. Küresel ısınma ile birlikte çevre sorunlarının başında ormanların yok olmasının geldiği görülmektedir. Buna paralel olarak çevresel sorunlar ekosistemlerin gerek yapısını gerekse işlevselliğini tahrip ettiği, doğal biyolojik düzenin bozulmasına sebep olduğu belirtilmektedir. Biyolojik çeşitlilik ve ekosistemlerin olumsuz olarak etkilenmesinin bazı türlerin habitat değiştirmesine veya bölge değiştirmesine, bazı canlıların yok olmasına, bazı canlıların da popülasyonundaki artışına etkisinin olduğu görülmektedir (Demir, 2009).

Çevre Duyarlılığı Kavramı

Çevre duyarlılığının, çevre problemlerine ilişkin girişim ve davranışların gerçekleştirilmesinde hevesli olunması olarak tanımlandığı görülmektedir. Kişilerde çevre duyarlılığının artırılmasında çevre eğitiminin verilmesinin önemli olduğu belirtilmektedir. Çevreye yönelik kişilerin tutum ve davranışlarının çevreye duyarlılıklarının göstergesi olduğu düşünülmektedir (Erdoğan, 2016). Çevre duyarlılığını meydana getiren üç temel unsur aşağıda sıralanmaktadır;

Çevreye dair sorunlar ve bunlara yönelik çözüm yöntemleri, ekolojik alandaki gelişmeler ve doğaya ilişkin tüm bilgiler çevre bilgisi olarak tanımlanmaktadır.

Çevre problemlerinden kaynaklanan korkular, kızgınlıklar, huzursuzluklar, yargılar ve çevre sorunlarının çözümüne ilişkin hazır bulunuşluk gibi kişilerin çevreye yararlı davranışlarına yönelik göstermiş oldukları olumlu ve olumsuz düşüncelerin hepsi çevreye ilişkin tutumlar olarak ifade edilmektedir.

Çevrenin korunması için sergilenen gerçek davranışlar çevreye faydalı davranışlar olarak tanımlanmaktadır. Bu davranışların literatürde çevreye faydalı veya çevre dostu eylemler olarak yer aldığı görülmektedir (Erten, 2004).

Konu İle İlgili Yapılan Araştırmalar

Değirmenci (2021) tarafından yapılan çalışmada kurumsal sosyal sorumluluk bilincinin, çevre dostu davranışlar sergileme ve çalışma arkadaşlarının çevre duyarlılığıyla ilişkisinin incelendiği görülmektedir. Adıyaman ve Gaziantep illerinden özel sektörde faaliyet gösteren işletmede çalışan 920 kişinin katıldığı çalışmanın sonucunda katılımcıların çevre dostu davranışlar sergileme düzeyleriyle kurumsal sosyal sorumluluk algıları arasında anlamlı düzeyde bir ilişkinin olduğu belirtilmektedir. Çalışanların çevre bağlılıklarıyla iş arkadaşlarının çevre duyarlılık düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı düzeyde ilişkinin olduğu rapor edilmektedir.

Erbasan & Erkol (2020) tarafından yapılan çalışmada sınıf öğretmenlerinin çevreye dair davranış, tutum ve bilgi seviyeleri arasındaki ilişkilerin incelendiği görülmektedir. Afyonkarahisar'daki ilkokullarda görevli olan 371 sınıf öğretmenin katılımı ile gerçekleştirilen çalışmanın sonucunda sınıf öğretmenlerinin çevre bilgisi düzeyleriyle çevreye ilişkin olumlu davranışları sergilemelerinin orta düzeyde olduğu belirtilmektedir. Öğretmenlerin çevre problemlerine ilişkin tutum düzeylerinin yüksek olduğu, demografik faktörlere göre sınıf öğretmenlerinin algı düzeylerinin incelenmesinde STK'lara üye olma, cinsiyet ve eğitim düzeyi değişkenlerine göre farklılıkların olduğu rapor edilmektedir.

Ağırçelik (2019) tarafından yapılan çalışmada Sinop Üniversitesi'ndeki öğrencilerin çevre bilinçlerini etkileyen faktörlerin incelendiği görülmektedir. Farklı fakülte ve yüksekokullarda öğrenim gören 450 öğrencinin katılımı ile gerçekleştirilen çalışmanın sonucunda genel olarak öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerinin çevre duyarlılığında belirleyici olmadığı rapor edilmektedir. Ayrıca öğrenci görüşlerine göre eğitim kurumlarında temel çevre kirliliği faktörlerinin arasında bulunan su, hava ve toprak kirliliği hakkında yeterli eğitimin verilmediği belirtilmektedir.

Özenir (2019) tarafından yapılan çalışmada Hatay Belediyesi'nin çevre politikalarının incelendiği görülmektedir. Hatay'daki 16 farklı belediyede görevli olan çalışanlarla gerçekleştirilen yüz yüze görüşmelerin sonucunda personelin tüm bölgelerde yaygın bir şekilde su ve hava kirliliğinin çevre sorunlarının başında yer aldığı rapor edilmektedir.

Ankaya ve arkadaşları (2017) tarafından yapılan araştırmada çevre duyarlılık düzeylerinin belirlenmesine ilişkin İzmir'de yaşayan insanların çevre duyarlılıklarının incelendiği görülmektedir. İzmir'de yaşayan 354 kişinin katılımı ile gerçekleştirilen çalışmanın sonucunda halkın çevre duyarlılık seviyesinin orta düzeyde olduğu, demografik faktörlere göre incelendiğinde cinsiyet unsurunun çevre duyarlılığında belirleyici olduğu, bu anlamda da kadınların çevreye duyarlı olma seviyesinin erkeklerden daha yüksek olduğu rapor edilmektedir.

Erdoğan'ın (2016) yapmış olduğu çalışmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin çevreye duyarlılık düzeylerinin incelendiği görülmektedir. Muğla ili Fethiye ilçesindeki okullarda görevli olan 10 sınıf öğretmenin katılımı ile gerçekleştirilen çalışmanın sonucunda çevreye duyarlı öğretmenin eğitim sisteminde öğrencilere iyi bir örnek olduğu, öğrencilerde çevre bilincinin oluşturulması ve çevre duyarlılık düzeylerinin artırılması için özellikle fen bilgisi derslerinin büyük öneminin olduğu, sosyal bilgiler dersinin çevre duyarlılığı edindirme

hususundaki etkilerinin incelenmesinde öğretmenlerin önemli bir kısmının var olan ders içeriklerini edindirme konusunda yetersiz olduğunu bu sebeple de sosyal bilgilerde çevre duyarlılığını geliştiren içeriklere yer verilmesi gerektiğini belirttikleri görülmektedir.

Korkutan'ın (2016) yapmış olduğu çalışmada yerel yönetimlerin çevre problemlerine ilişkin politikalarının incelendiği görülmektedir. Uşak Belediyesi'nin çevre politikalarının incelendiği çalışmanın sonucunda en başta doğal çevre tahribi ve erozyonun yer aldığı, sonrasında toprak kirliliği, gürültü kirliliği, su kirliliği ve hava kirliliğinin yer aldığı belirtilmektedir. Ayrıca yerleşim yerinde en az görülen çevre sorununun atık problemi olduğu, buna karşın düşük seviyedeki atık problemi sebebiyle toprak, hava ve su kirliliğinin arttığı rapor edilmektedir.

Özer (2016) tarafından yapılan çalışmada termal otellerde çalışanların çevreye yönelik duyarlılık düzeylerinin incelendiği görülmektedir. Çevreye duyarlı otel belgesi olan otellerde görevli 263 çalışanın katılımı ile gerçekleştirilen çalışmanın sonucunda işletmelerin çevreye ilişkin olumlu uygulamalar yapmalarının çalışanlarının da çevreye ilişkin farkındalık düzeylerinin artmasına sebep olduğu, ayrıca konaklama işletmelerinin önemli bir kısmının çevreye duyarlı faaliyetlerini gerçekleştirme düzeylerinin de düşük olduğu rapor edilmektedir.

Gürbüz ve arkadaşlarının (2013) araştırmasında öğretmen adaylarının sürdürülebilir çevre kavramına ilişkin tutumlarının incelendiği görülmektedir. Fen edebiyat fakültelerinin biyoloji bölümünde öğrenim gören 153 öğretmen adayının katılımı ile gerçekleştirilen çalışmanın sonucunda sürdürülebilir çevre kavramına ilişkin tutumların yüksek düzeyde olduğu, demografik faktörler incelendiğinde öğretmen adaylarının sürdürülebilir çevre kavramına yönelik tutumlarının çevreye hakkındaki bilgi kaynaklarına, öğrenim gördükleri sınıf düzeylerine ve cinsiyetlerine göre farklılaştığının rapor edildiği görülmektedir.

Özgen'in (2012) yapmış olduğu çalışmada öğretmen adaylarının çevre sorunlarına yönelik tutum düzeylerinin incelendiği görülmektedir. Farklı bölümlerde öğrenim gören 727 öğretmen adayının katılımı ile gerçekleştirilen çalışmanın sonucunda erkek ve kadın öğretmen adaylarının çevresel bilinç, aktivite, duyarlılık, ilgisizlik ve umursamazlık düzeylerinde anlamlı düzeyde farklılığın olduğu belirtilmektedir. Buna karşın öğretmen adaylarının çevre problemlerine ilişkin tutumlarının görev yaptıkları sınıf değişkenine göre farklılığın tespit edilmediği rapor edilmektedir.

Yıldırım ve arkadaşlarının (2012) yapmış olduğu çalışmada öğretmen adaylarının çevre problemlerine ilişkin duyarlılık düzeylerinin incelendiği görülmektedir. 118 erkek ve 117 kadın olmak üzere toplam 235 öğretmen adayının katıldığı çalışmanın sonucunda katılımcıların çevre sorunlarına ilişkin duyarlılık düzeylerinin cinsiyet unsuruna göre farklılaştığı rapor edilmektedir. Ayrıca öğretmen adaylarında öğrenim görülen sınıf düzeyine göre de çevre sorunlarına ilişkin duyarlılık algısının farklılık gösterdiği, buna karşın öğrenim görülen bölüm değişkenine göre öğretmen adaylarında çevre sorunlarına yönelik duyarlılıkta anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı rapor edilmektedir.

Bodur (2010) tarafından yapılan çalışmada hemşirelik bölümlerinde öğrenci olan üniversite öğrencilerinin çevre duyarlılık düzeyini etkileyen değişkenlerin incelendiği görülmektedir. 553 hemşire adayının katıldığı çalışmanın sonucunda öğrencilerin çevreye duyarlılık düzeylerinin orta seviyede olduğu, bu durumu etkileyen demografik değişkenler ise yeterli eğitim aldığına inanama, çevre hakkında bilinçlendirme çalışmalarına katılma, ilgili yayınları takip etme, ilgili STK'ları tanıma, öğrenim görülen sınıf düzeyi ve cinsiyet olarak

sıralanmaktadır. Ayrıca öğrencilerin ortaöğretim kademesinde çevre hakkında eğitim alma durumu ve serbest zamanlarında doğa gezilerine katılma değişkenlerinde anlamlı düzeyde bir farklılığın olmadığı rapor edilmiştir.

Yurtseven ve arkadaşları (2010) tarafından yapılan çalışmada meslek yüksekokul öğrencilerinin yaşadığımız coğrafyada karşılaşılan çevresel riskler hakkındaki görüşlerinin incelendiği görülmektedir. Farklı bölümlerde öğrenim gören 310 meslek yüksekokulu öğrencisinin katılımı ile gerçekleştirilen çalışmanın sonucunda karşılaşılan çevre sorunlarının başında su kirliliği, doğal alanların azalması ve kimyasal atık sorunlarının olduğunu düşündükleri rapor edilmiştir.

Erol'un (2005) yapmış olduğu çalışmada sınıf öğretmeni adaylarının hem doğal çevreye hem de çevre sorunlarına ilişkin tutumlarının incelendiği görülmektedir. İkinci ve üçüncü sınıflarda öğrenim gören sınıf adaylarının katıldığı çalışmanın sonucunda çevreye yönelik tutumlarının ve çevre problemlerine ilişkin görüşlerinin düşük düzeyde olduğu belirtilmektedir. Demografik unsurların incelenmesinde kadınların çevreye ilişkin tutum düzeylerinin erkeklere göre daha olumlu olduğu, ayrıca öğretmen adaylarının çevreye yönelik tutumlarının yaş ve kardeş sayısına göre farklılıklar gösterdiği, buna karşın çevreye ilişkin tutumlarda anne-baba eğitim durumları, yaşanan yer, baba mesleği, yaşanan coğrafi bölge, aile gelir düzeyi ve geçmişte çevreyle ilgili eğitim alınması durumlarına göre farklılaşmadığı rapor edilmiştir.

Özdemir ve arkadaşlarının (2004) yapmış olduğu çalışmada tıp fakültesi öğrencilerinin çevre sorunlarına yönelik duyarlılık ve farkındalık düzeylerinin incelendiği görülmektedir. Farklı yaş gruplarından 301 tıp fakültesi öğrencisinin katıldığı çalışmanın sonucunda öğrencilerin yaşadıkları çevredeki problemlerin içinde en fazla hava kirliliği, atık sorunu ve ormanların azalmasının olduğunu düşündükleri, %75,8'inin sağlıklı bir çevrede yaşamak adına dikkat edilmesi gereken konulara ilişkin yeterli bilgilerinin olduğu belirtilmektedir.

Çabuk & Karacaoğlu (2003) tarafından yapılan çalışmada üniversitedeki öğrencilerin çevre duyarlılık düzeyleri ile alakalı unsurların incelendiği görülmektedir. Ankara Üniversitesi'nden 439 öğrencinin katıldığı çalışmanın sonucunda demografik özelliklerine göre öğrencilerin çevre duyarlılıklarında bazı farklılıkların tespit edildiği belirtilmektedir. Türkiye'deki örgün eğitim kurumlarındaki temel çevre sorunlarına (toprak, hava ve su kirlilikleri) ilişkin verilen eğitimlerin yetersiz olduğu rapor edilmiştir.

Zeren & Özmen (2010) tarafından yapılmış olan çalışmada Karaman Belediye'sinin çevre kirliliği ile mücadelede alması gereken önlemleri yerel halkın görüşlerine göre inceledikleri görülmektedir. 520 kişinin katılımı ile gerçekleştirilen çalışmanın sonucunda yerel halka göre belediyenin öncelikle alt yapı ve kanalizasyon, çevre kirliliği, çöp sorunu ve su sorunu problemlerini çözmesi gerektiğini düşündükleri belirtilmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Literatürde yer alan bilgiler ve yapılan araştırma bulgular değerlendirildiği zaman son yıllarda toplumda çevre duyarlılığının geliştiği görülmektedir. Çevre duyarlılığının gelişmesi daha sağlıklı ve temiz bir çevrenin sağlanmasında önemli bir yere sahiptir. Bu noktada toplumda çevre duyarlılığının daha fazla geliştirilmesine katkı sağlayacak uygulamalar yürütülebilir. Özellikle ilköğretim kademesinden itibaren çocukların çevre duyarlılıklarının geliştirilmesi gelecek nesillerin çevreye daha duyarlı bireyler olmalarına katkı sağlayacaktır. Bunun yanında toplumda çevre duyarlılığının geliştirilmesi için çevre duyarlılığını etkileyen değişkenlerin iyi

bilinmesi gerekmektedir. Bu kapamda insanların çevre duyarlıklarını etkileyen unsurların ele alındığı yeni çalışmalar yapılabilir.

KAYNAKLAR

- Ağırçelik, H. (2019). *Sinop üniversitesi öğrencilerinin çevre bilinç düzeyinin araştırılması*. Yüksek Lisans Tezi. Sinop Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Sinop.
- Akbaş, İ., & Kırımlı, E. N., 2019. Üniversite öğrencilerinin çevre duyarlılığı: Ölçek geliştirme çalışması. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 27(3), 1-11.
- Ankaya, F., Aslan, B.G., & Tahta, B.T. (2017). An investigation of determination of environmental awareness level: A case study in the city of Izmir. *Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 54(4), 419-427.
- Bayramoğlu, E., Özdemir, B., & Demirel, Ö. (2014). Gürültü kirliliğinin kent parklarına etkisi ve çözüm önerileri: Trabzon kenti örneği. *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 4(9), 35-42.
- Bodur, G. (2010). *Hemşirelik öğrencilerinin çevre duyarlılığına ilişkin görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- Çabuk, B. (2003). Üniversiteli öğrencilerinin çevre duyarlılıklarının incelenmesi. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences*, 36(1), 189-198.
- Çalışkan, E. (2015). *Fiziksel çevrenin kamusal alan kullanımına olan etkisinin davranış örüntüleri kavramı üzerinden sosyal medya aracılığıyla incelenmesi: Caddebostan sahili alan çalışması*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- Değirmenci B. (2021). *Kurumsal sosyal sorumluluğun çevre dostu davranışlara etkisinde çalışanların çevresel bağlılığı ile iş arkadaşlarının çevre duyarlılığının aracılık, ahlaki yansımaların düzenleyici rolü*. Doktora Tezi. Hasan Kalyoncu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü. Gaziantep.
- Erbasan, Ö., & Erkol, M. (2020). Sınıf öğretmenlerinin çevreye yönelik bilgi, tutum ve davranış düzeylerinin incelenmesi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 15(24), 2443-2471.
- Erdoğan, M. (2016). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin çevre duyarlılıklarının değerlendirilmesi (Fethiye örneği)*. Yüksek Lisans Tezi. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Muğla.
- Erol, G. H. (2005). *Sınıf öğretmenliği ikinci sınıf öğrencilerinin çevre ve çevre sorunlarına yönelik tutumları*. Yüksek Lisans Tezi. Pamukkale Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Denizli.
- Erten, S. (2004). Çevre eğitimi ve çevre bilinci nedir, çevre eğitimi nasıl olmalıdır? *Çevre ve İnsan Dergisi*, 65, 1-13.
- Gürbüz, H., Çakmak, M., & Derman, M. (2013). Biyoloji öğretmen adaylarının sürdürülebilir çevreye yönelik tutumları. *Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi*, 6(1), 144-149.
- Kaypak, Ş. (2014). Çevre sorunlarının çözümünde küresel çevre politikaları. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 31, 17-34.
- Korkutan, M. (2016). Çevre sorunlarının çözümünde yerel yönetimler açısından çevre politikalarının değerlendirilmesi: Uşak Belediyesi örneği. Yüksek Lisans Tezi. Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Uşak.
- Özdemir, O., Yıldız, A., Ocaktan, E., & Sarışen, Ö. (2004). Tıp fakültesi öğrencilerinin çevre sorunları konusundaki farkındalık ve duyarlılıkları. *Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası*, 57(3), 117-127.

- Özenir, D. (2019). *Belediyelerin çevre politikaları ve uygulamaları: Hatay örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Hatay.
- Özer, G. (2016). *Termal otel çalışanlarının çevreye duyarlılık uygulamalarına ilişkin algı düzeyleri*. Yüksek Lisans Tezi. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Afyonkarahisar.
- Özgen, N. (2012). Öğretmen adaylarının çevre sorunlarına yönelik tutumları: Türkiye örneği. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(2), 403-422.
- Soylu, M., & Gökkuş, Ö. (2016). Endüstriyel kaynaklı gürültü kirliliğinin araştırılması ve bir tekstil fabrikasında uygulama örneği. *Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Fen Bilimleri Dergisi*, 32(2), 1-7.
- Ulusoy-Taş, A. (2016). *Ortaokul öğrencilerinin doğal ve yapay çevre hakkındaki zihinsel modellerinin araştırılması*. Yüksek Lisans Tezi. Adnan Menderes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Aydın.
- Yıldırım, C., Bacanak, A., & Özsoy, S. (2012). Öğretmen adaylarının çevre sorunlarına karşı duyarlılıkları. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(1), 121-134.
- Yurtseven, E., Vehid, S., Köksal, S., & Erdoğan, M. S. (2010). İstanbul Üniversitesi Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu öğrencilerinin çevresel riskler konusundaki duyarlılıkları. *Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Tıp Dergisi*, 24(3), 193-199.
- Zencirci-Akbulut, S., & Işıklı, B. (2017). Hava kirliliği. *Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi Halk Sağlığı Dergisi*, 2(2), 24-36.
- Zeren, H. E., & Özmen, A. (2010). Halkın belediye faaliyetlerine katılma duyarlılığı ve hizmet memnuniyeti: Karaman Belediyesi örneği. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 12(19), 165-173.

EXTENDED ABSTRACT

In the current century, there are many problems which brought about by rapid urbanization. Environmental problems are among the first among these problems in question. Environmental problems manifest themselves as water pollution, air pollution, visual pollution, noise pollution, occupation of forest areas and water agricultural areas so as to build industry or housing in cities. The unplanned construction of industrial and residential facilities causes a decrease in the areas to be used as agriculture. As a result of industrial wastes polluting rivers and seas, they cause the accumulation of chemicals in sea creatures and endanger people's health. (Erdoğan, 2016).

It is said that increasing the number of people who are environmentally conscious will increase the level of sensitivity towards environmental problems and support the serious reduction of environmental problems, by accepting that one of the biggest causes of environmental problems, which are becoming more and more widespread, is the human factor. It is seen as an undeniable fact that with the increase in the number of environmentally conscious people, reflecting the knowledge they have acquired on their own attitudes and behaviors will contribute to the level of acceptability and set an precedent for other people (Cansaran, 2014). At this point, the creation of environmental awareness in the society and the development of environmental awareness appear as important issues. In order to develop environmental awareness in society, it is necessary to first determine environmental awareness in people and analyze demographic factors affecting environmental awareness. In this context, it was aimed to examine environmental sensitivity in humans and to evaluate the variables affecting environmental sensitivity in this study. The research results obtained at the end of the literature review are summarized below.

In the research conducted by Değirmenci (2021), it was aimed to examine the relationship between corporate social responsibility awareness, environmental friendly behaviors and environmental awareness of colleagues. 920 people who work in an enterprise operating in the private sector in Gaziantep and Adıyaman provinces participated in the research. At the end of the study, it was determined that there was a significant relationship between the participants' levels of exhibiting environmentally friendly behaviors and their perceptions of corporate social responsibility. It was found that there was a positively significant relationship between the level of environmental awareness in the employees and the environmental sensitivity of their colleagues.

In the research conducted by Erbasan & Erkol (2020), it was aimed to examine the relationships between the attitudes, behaviors and knowledge levels of classroom teachers regard the environment. 371 classroom teachers who work in primary schools in Afyonkarahisar province participated in the research. At the end of the study, it was determined that the environmental knowledge levels of the classroom teachers and the levels of exhibiting positive behaviors towards the environment were at a moderate level. It was determined that teachers' attitude levels towards environmental problems were high. When the perception levels of classroom teachers are examined according to demographic factors, it is concluded that teachers' knowledge, attitude and behavior levels about the environment differ according to variables of being a member of non-governmental organizations, education level and gender.

In the research conducted by Ağırçelik (2019) it was aimed to examine the factors affecting the environmental awareness of university students, the research was carried out on Sinop University students and 450 students receiving education at different faculties and colleges participated in the research. The environmental awareness scale was used to determine the environmental awareness of the students who participate in the research. At the end of the study, it was determined that the socio-demographic characteristics of the students in general were not determinative on environmental awareness. In addition, it has been determined that adequate education is not given about air, water and soil pollution, which are among the main environmental pollution factors in educational institutions, according to student opinions.

In the research conducted by Özenir (2019), it was aimed to examine the environmental policies of Hatay Municipality by using the qualitative research model. In the research, data were obtained by face-to-face interview method with the employees who work in 16 different municipalities within the provincial borders of Hatay. As a result of the research, it has been determined that the most common environmental problems in all regions, according to the opinions of the municipality personnel, are visual, water and air pollution.

Ankaya et al., (2017) examined the variables that affect the environmental consciousness level of people who live in İzmir in their study to determine the level of environmental awareness. Within the scope of the research, 354 individuals who live in the province of İzmir participated in the study voluntarily. At the end of the research, it has been determined that the environmental awareness level of the local people is moderate, when considered according to demographic factors, the gender factor is determinative on environmental sensitivity, and in this context, the level of environmental awareness of women is higher than that of men.

In the research conducted by Erdoğan (2016) it was aimed to examine the environmental awareness levels of social studies teachers. The research was carried out on 10 classroom teachers working in schools in Fethiye district of Muğla province. At the end of the research, it was determined that an environmentally sensitive teacher is a good example for students in the education system, according to teacher opinions. It has been found that especially science

courses have a great importance in creating environmental awareness and increasing the environmental awareness levels of students. When the effects of the social studies course on getting environmental awareness were examined, it was determined that most of the teachers stated that the current course contents were insufficient to get environmental awareness, and therefore they were united in the opinion that content improving environmental awareness should be included in social studies courses.

In the research conducted by Korkutan (2016), it was aimed to examine the policies of local governments related to environmental problems. Within the scope of the research, the environmental policies of Uşak Municipality were examined. In the research, it has been reported that the environmental problems of Uşak province are the destruction of the natural environment and erosion, followed by soil pollution, noise pollution, water pollution and air pollution, and the least common environmental problem in the settlement is the waste problem but soil, air and water pollution has increased due to the low level of waste problem.